

№ 38., 1924/25.

4—

17. V. 1925.

COMEDIA

Franjo Satošek, Jedan od prvaka zagrebačke drame i zagrebačko dijete, slavi 25 godišnjicu svog glumačkog rada.

Фрањо Сатошек, Један од првака загребачке драме и загребачко дете, слави 25 годишњицу свог глумачког рада.

— Atelier „Tonka“, Zagreb. —

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Владислав Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Zagrebačka секција „Jugoslovenskog Novinarskog Udruženja“ objavila je bojkot Narodnim Kazalištima i našoj „Comoediji“ zbog jednog članka o novinarima, koji je napisao raniji urednik lista g. Ka. Mesarić.

Uprava Narodnog Kazališta u Zagrebu ne može odgovarati za uredjivanje „Comoedije“ i besmisleno je objavljivati bojkot kazalištu zbog NASEG lista. Izdavačko Udruženje „Ilustracija“, koje je svojina PROFESIONALNIH novinara, nije se složilo sa inkriminisanim člankom ranijeg urednika g. Ka. Mesarića, koji je bez potrebe napao novinare, i zato je g. Mesarić morao istupiti iz „Comoedije“.

Mislimo da je time data dovoljna satisfakcija zagrebačkim novinarskim kolegama.

Ako bi se pak i posle izvršene izmene u uredništvu naše zagrebačke „Comoedije“ nastavio bojkot protiv Narodnog Kazališta, da bi se Kazalište primoralo da zabrani „Comoediji“ prodaju u kući, smatraćemo to kao direktni akt neprijateljstva protiv našeg Izdavačkog Udruženja „Ilustracija“, koje je svojim najviše čitanim izdanjima u zemlji „Illustrovani List“, „Zabavnik“, „Sport“, „Naša Deca“ „Vesele Novine“, „Žena i Svet“ i „Comoedia“, uspelo da u svima krajevima naše Kraljevine gde žive Srbi, Hrvati i Slovenci naidje na najljepši odziv čitalaca i, u tom slučaju, žalićemo se Centralnoj Upravi Novinarskog Udruženja. Tražićemo da budu kažnjeni oni koji produžavanjem jednog besmislenog bojkota hoće materijalno da oštete jedno novinarsko preduzeće, svojini PROFESIONALNIH novinara, koje izdaje najveći broj časopisa u zemlji.

Primećujemo da nas materijalno ne može ošteti bojkot, koga nikо ozbiljno ne shvata, jer se naši listovi ne prodaju ni za jedan primerak manje nego ranije; ali ne možemo dozvoliti da predsednik sekciјe Jugoslovenskog Novinarskog Udruženja u Zagrebu smatra da se protiv njegovog postupka ne može žaliti Centrali u Beogradu, zato što je on u isti mah i predsednik Centralnog Udruženja!

**VLASNIK „COMOEDIJE“,
Izdavačko Udruženje „Ilustracija“.**

Позориште, Критика, Публика.

После подужег неуспешног или само у пола успешног трајења и лутања, Нар. Позориште нашло је, најзад, два права «шлагера» у комедијама двају савремених италијанских писаца: Дарија Никодемија и Арнолда Фракаролија. И «Јутро, дан и ноћ» и «Мала Бираги» имали су на својим премиерама највећег и најискренијег

успеха — и тај се успех продужује, па чак и појачава на њиховим даљим представама. Свака реприза тих комедија — до сада их је било по три-четири — игра се пред кратко пуним кућама и публика са премијерским жаром и задовољством пљеска духовитим диалозима «Јутра, дан и ноћи» као и шареним и љупким перипетијама мале Бираги. Критика није била сасвим једнодушна у признавању тога успеха и истицала је понегде и са јасним нагласком замерања да су та два комада «лакшег жанера», и управо, не оно што нама треба. Нећемо овде да испитујемо да ли је та објекција тачна, пошто би, у ту сврху, потребно било да једном јасно утврдимо шта је то, уопште, «лакши жанер»? и да ли и дела «лакшег жанера» не могу, ваљда ипак да имају своју уметничку вредност и оправданост? — што би нас одвело одвише далеко. То питање је, уосталом, за овај пут и за свој рачун и што нам баш на цеој ствари изгледа најзанимљивије и најзначајније — решила сама публика, опредељујући се, спонтано и без многог освртања на поуке и упутства критике, за тај «лакши жанер». Она је афирмировала своје осећање, свој укус своју вољу, оцењујући и поздрављајући као лепо оно што јој се, стварно допало — и у томе има један важан и врло повољан момент: навештавање више духовне зрелости и слободе. «Еманципација од туђег мишљења и поверење у своје сопствено, скептицизам према ауторитетима и критицизам према самој «критици» сигурни су симптоми културног напредка који не губе своју вредност ни ако би баш у неком конкретном случају погрешили. Није важно — нити је могућно — да публика увек има право, али је важно и могућно да публика има увек своје мишљење, своје из свог сопственог утиска и осећања потекло — а не споља паметнуто и некритично, ропски усвојено — мишљење. Како се, обично, да позориште и критика васпитавају или треба да васпитавају публику; то је, можда, истина, за културно већ срећене и упућене народе, код којих је већ солидно постављена духовна хиерархија и јасна и стварна разлика између оних који треба да проучавају и оних који још имају да уче. Код нас, напротив, где је све још измешано, нераспоређено, недиференцирано, где сви, па још и ти наши ad hoc учитељи (јер немамо још других, дефинитивних), имају још много да уче, биће можда, боље ако се држимо извесне узајамности и контролишемо, поучавамо међусобно: позориште и критика, свакако, публику, али, понекад, нека и ова паучи помало оне прве — и неће бити ни на чију штету.

Неће бити, на пример, некорисно за наше позоришне људе глумце, редитеље, писце и критичаре, подједнако — да видимо, помало, шта нашу публику толико привлачи, шта она толико воли у оним италијанским комадима, поводом којих пишемо, ове редове? — Она воли жив и духовит дијалог, јасан, хитар и изразит језик, занимљиве заплете, смелости, изненађења и, пре свега, живахан, енергичан темпо у акцији (одвратност према суморним мрачним штимунзима и тешким, тужним паузама руског позори-

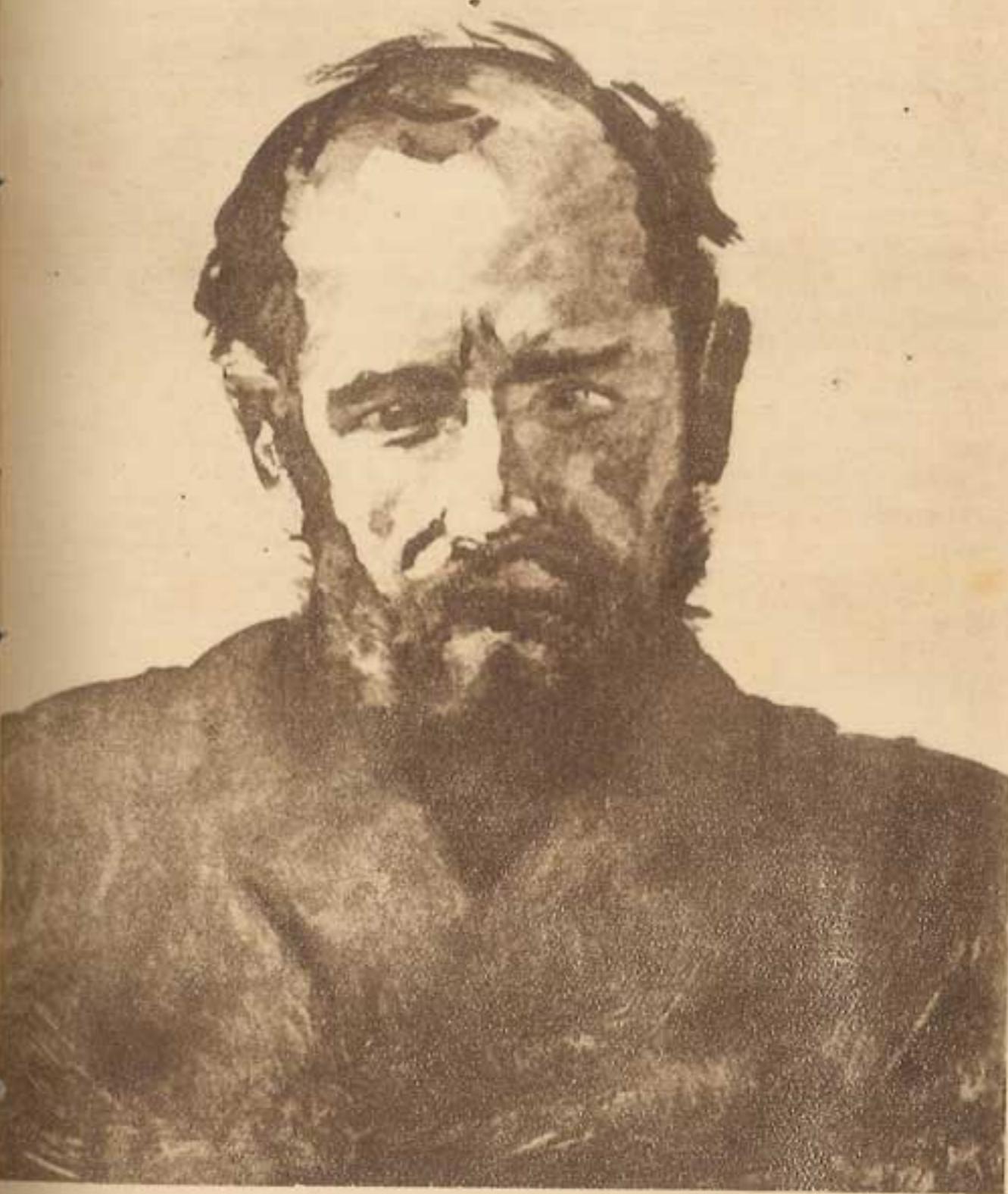
Članovi opere Narodnog Kazališta zagrebačkog na turneji: Dirigenti i članovi orkestra na Lokrumu.
—Foto Proházka —

Zagrebačka opera putuje u Dubroonik. Odmor u Sarajevskoj čaršiji. — Zagrebačka opera putuje u Dubrovnik. Odmor u sarajevskoj čaršiji.

—Foto Proházka —

Чланови опере загребачког Народног Казалишта на турнеју: Диригенти и чланови оркестра на Локруму.
—Фото Прохазка —

Ljubo Babić: Portret Miroslava Krleže

Pred premijera najjačeg Kričinog dramskog djela „Michelangelo Buonarrotti“, u zagrebačkom Kazalištu.

Пред премијеру најјачег Крлекиног драмског дела „Michelangelo Buonarrotti“, у загребачком Казалишту.

Љубо Бабић: Портрет Мир. Крљев

шта) — дакле све оно што драму, управо чини драмом. И још нешто: наша публика воли ведрину, веселост; воли више смех него плач, воли сунчану, јужначку уметност.

Тодор Манојловић.

ЈУБИЛЕЈИ

Двадесетпетогодишњица г. Драг. Поповића

Г. Драгомир Т. Поповић, члан београдског Народног Позоришта — шаптач и секретар Централне Управе Удружења Глумца, прославиће 5 јуна ове године у сали „Манежа“ двадесет и пет година свог глумачког и шаптачког рада „Код белог коња“.

Слављеник ће играти улогу др. Хинцелмана професора.

Из обзира према слављенику, у прослави ће учествовати и наши стари чланови: г. г. Илија Стanoјевић-Чича, Раја Павловић и Драгутин Јовановић. Од активних чланова: г-ђа Перса Павловић и г-џе М. Бошњаковић, Л. Дугалић и Мара Поповић и г. г. Д. Милутиновић, В. Богић, Н. Гошић, В. Драгутиновић и Душан Раденковић.

Комад режира г. Богић.

ЈЕДНО ЗНАЧАЈНО ГОСТОВАЊЕ

Љубљанска Драма у Београду

Управа Народног Гледалишта у Љубљани одазвала се позиву управе београдског Народног Позоришта, и послала је своју Драму на гостовање у Београд. Госте је предводио директор Драме, г. Милан Пучељ.

У суботу 16. маја дата је у новој згради прва представа, „Вероника Десенишка“ од познатог словеначког песника Отона Жупанчића. Друга представа била је у недељу поподне у Манежу: „Удовица Рошлинка“ од Цветка Голара. А увече, у новој згради „Сабласт у долини Сент-Флоријанској“ од Ивана Џанкара.

Опширније о гостовању Љубљанске Драме говорићемо у идућем броју „Comoedie“.

ГОСТОВАЊЕ У ИНОСТРАНСТВУ

Г-ђа Марковац игра у Прагу

Крајем месеца маја г-ђа Злата Марковац, истакнути члан београдске Драме, гостоваће у прашком Народном Дивадлу у више улога, од којих се нарочит истичу Мајка Југовића (Смрт Мајке Југовића) и Антигона.

ЗА ИДУЋУ СЕЗОНУ

Концертна сезона 1925=1926

Док је прошла зимска сезона била доста мртва са значајним концертима страних уметника идућа сезона обећава већ сада да ће бити врло интересантна.

Тако је већ утврђено гостовање у Београду и Загребу у месецу септембру Морица Розентала чуvenог виртуоза на клавиру, који је зимус имао огромног успеха у Америци. У октобру долази Бакланов, бас-баритон. Он је са чуvenим Тита-Руфом данас најбољи баритон на свету. У новембру долази стара величина и симпатија Београда још од пре двадесет година, Кубелик, сјајни виолинист, и директор Конзерваториума у Прагу. У децембру долази у Београд дуго већ очекивани Шаљапин, славни руски бас. Он ће бити највећа сензација сезоне.

За јануар, фебруар, март, април и мај сада се већ чине преговори. У комбинацији су: Јерица, Вера Шварц, Ествиг и Дахнањи, чуvenи светски певачи и музичари.

НЕКРОЛОЗИ

Један значајан губитак Новосадског Народног Позоришта

8 маја напрасно је преминула у Новом Саду г-ђа Видосава Јовановић, виђена чланица Народног Позоришта у Новом Саду и супруга г. Стевана Јовановића, чл. истог позоришта.

Народно Позориште у Новом Саду губи једног одличног члана и уметника, а глумачки сталеж у земљи једног добrog друга.

СПЛИТСКО НАРОД. ПОЗОРИШТЕ

«Главна ствар»

Прошле недеље дата је у сплитском Народ. Позоришту премијера Јеврејинове „Главне ствари“. Овај комад, који је и у Београду претпрошле сезоне имао великог успеха, дат је сада и у Сплиту са не малим успехом. Чак судећи према месној критици, која је у Сплиту врло објективна, може се закључити да је ова представа била једна од најбољих у овој сезони „сва испуњена садржином, режијском вештином и добром глумачком игром и све до краја остала необично интересантна“.

Са режијом г. Јовановић је постигао изванредан успех, а и играо је улогу Параклета са пријатном лакоћом. Остали глумци били су врло добри и сви у тону комада. Нарочито су се ис-

1. Mihajlo Marković, jedan od najstarijih članova zagrebačke drame.
— 2. Velo Bratina, redatelj i prvak mariborske drame.

— Atelier „Tonka“ Zagreb.

1. Mihajlo Marković, један од најстаријих чланова загребачко
драме. 2. Вало Братина, редитељ и првак мариборске драме.

— Atelier „Tonka“ Загреб.

Marijonetsko kazalište u Zagrebu: I. slika
iz „Čarobne papučice“.

Маријонетско позориште у Загребу: I.
слика из „Чаробне папучице“.

Marijonetsko kazalište u Zagrebu: II. slika
iz „Čarobne papučice“.

Маријонетско позориште у Загребу:
слика из „Чаробне папучице“

такли г. г. Бандић као Светозаров, г-џа Шекулин као „дактилографкиња“ и г. Ракуша; тако исто г. г. Динић, г-ђа Слука, г. Светковић г-ђа Руцовић и г-ђа Динић.

БЕРЛИН

Скандал са Тита-Руфом

Представе са славним певачем Тита-Руфом у Фолксопери у Берлину, забележене су једним малим скандалом.

Играо се Вердијев „Риголето“, и талијански певач који није хтео ни једанпут да проба са новим ансамблом и оркестром ову оперу, морао је на представи, пред публиком, у више мањова да зауставља оркестар. Ово је најљутило публику а увредило диригента, који најзад усрд једног чина, оставио палицу и са целим оркестром изађе напоље.

Срећом управа опере брзо је интервенисала, и представа је ипак настављена.

На крају комада, Тита-Руфо се морао извинити и загрлiti диригента на отвореној позорници.

Париске новости

У париском „Позоришту Уметности“ прошле недеље дата је премијера Бернарда Шоа „Света Јованка“, која је изазвала утолико веће интересовање што је мотив узет из француске историје. Насловну улогу играла је чувена и данас једна од најбољих парискских драмских глумица г-ђа Питојеф, а њен муж играо је Шарла VII.

Париска штампа после ове премијере била је запањена јачином Шоовог дела. Овај исти мотив обрађиван је безброј пута у француској књижевности, али оваку обраду још није имао. Чак ове сезоне игран је један комад у стиховима са истим мотивима. Карактеристично је да је и сама француска штампа, која је иначе јако шовинистичка, овога пута иокрено и отворено признала велики геније највећем савременом европском драматичару.

*
28 априла отворена је на најсвечанији начин, велика париска изложба декоративне изложбе. И наша земља заступљена је нарочитим павиљоном.

Из прошлосћи

Прве финансије београдског позоришта

Интересантна је прва финансијска ситуација нашег позоришта у Београду, нарочито данас када наша позоришта преживљују тешку материјалну кризу.

И ако су се у ондашњој новој згради почеле давати представе тек у октобру 1869 године још су у новембру 1868 и мају 1869 године потписани су ангажмани са будућом позоришном трупом.

Тако је Мандровић, који је тада био у Загребу, позван да у Београд дође и са њиме потпишу уговор да он остане у београдском позоришту са платом од 500 талира годишње (2526 динара) и са редитељским додатком кад режира.

У исто време сликар г. Стева Тодоровић потврдио је уговор са Алексом Бачванским, да дође из Беча и прими се за главног редитеља. Њему је Одбор дао 500 тилира (2526 динара) годишње плате и редитељски стални додатак 200 талира годишње. Доцније му је дато још 1000 талира на име хонорара за прековремено редитељство и за положај директора и професора Глумачке Школе.

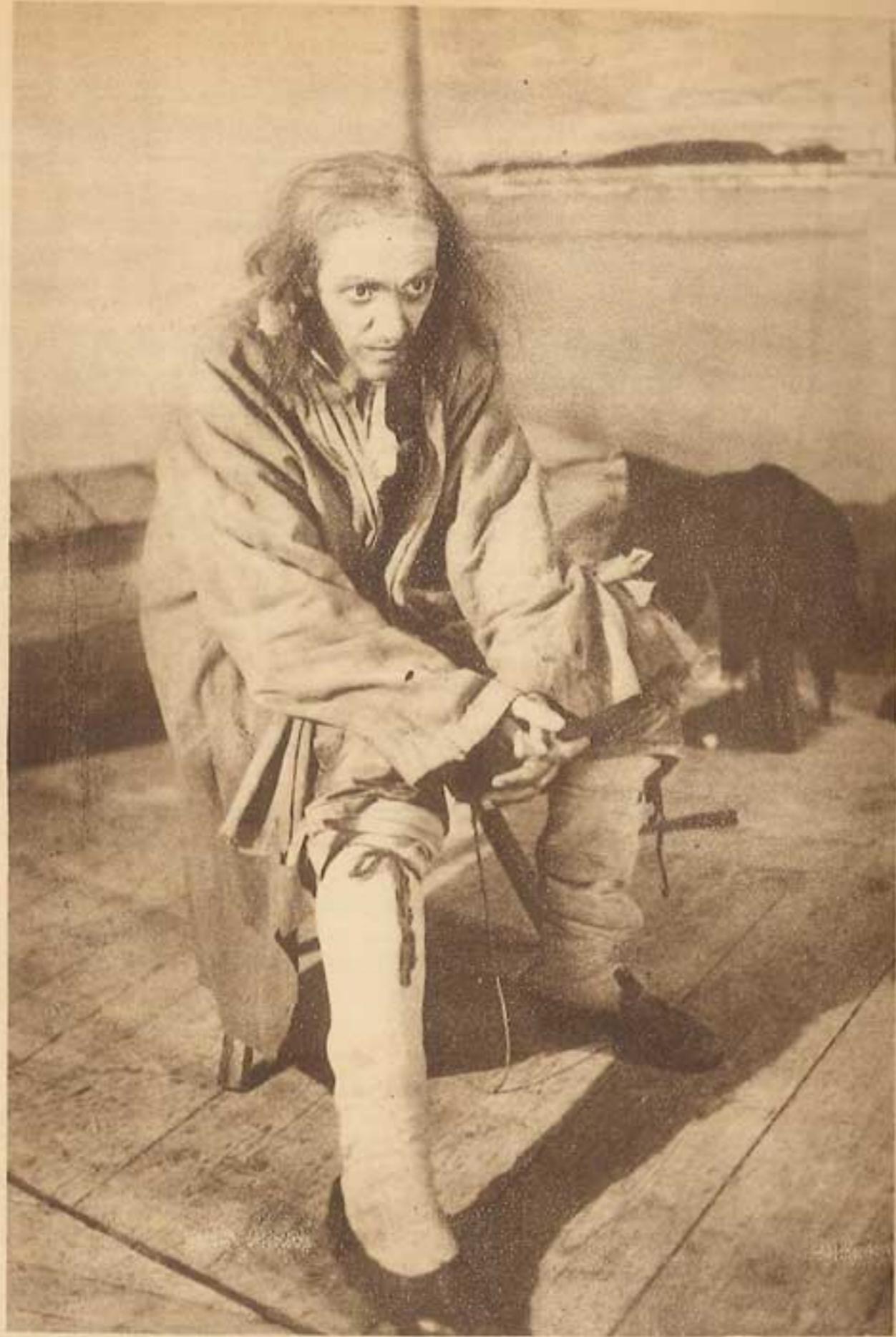
У исто време када су углављени ови споразуми, Одбор који није штедео да бољим глумцима да лепе плате, морао је издати један проглас грађанству који је изашао у »Српским Новинама« 18 новембра 1868 године, у коме се чини овај апел: »Позоришни прибор наш је врло мален и неподпун. Немамо позоришне библиотеке; немамо збирку музикалних комада; немамо довољно позоришног одела ни за наше народне, а камо ли за стране комаде; и немамо никаквог позоришног намештаја.«

И даље моли да му се уступе: књиге позоришног садржаја, печатане и рукописне, ма на ком језику; музикални комади; одело мушки и женски, ново, половно и старо; собни намештај, оружје и украси.

И на овај апел грађани Београда одговорили су обилном помоћу.

У месецу мају 1869 године закључени су уговори са онда чувеном Јеленском и Нестором Недељковићем, глумцима из Беча. Даље, прву трупу београдског позоришта сачињавали су: Ђорђе Пелеш, Тоша Јовановић, Лазар Поповић, Милка Грցурова, Тоша Јованковић, Алекса Савић, Јулка Јовановић, Марија Поповић, Љубица Коларовић и други. Свега деветнаест глумача.

Од њих три глумице биле су плаћене по 1680 динара годишње; четири глумца по 1440; два глумца по 1296; шест по 1200; и шест питомаца по 960 динара. За цео оркестар био је годишњи буџет 3800 динара. Ускоро је решено да им се даје додатак, тако да су бољи глумци добијали и по 100 до 120 гроша чаршијски а други 40 до 80 гроша годишње. Даване су још с времена на време и кориснице.

Jedan od najtalentiranih članova beograd-
ske Drame, Miodrag Ristić, režirao je s
uspjehom komad „Dvije sirotice“ i igrao je s uspjekom komad „Dve sиротице“ и
nlogu Piepe-a.

— Снимак: В. Бенчић, Београд. —

Sofija Haritonović, član beogradskoј Drame, прославила је на 9. svibnja dvadesetpetogodišnjicу svog zaslужног глумачког рада, у улози Louise u komadu „Dvije sirotice“. Софија Харитоновић, члан београђске Драме, прославила је 9 маја двадесетпетогодишњицу свог заслужног глумачког рада у улози Лујзе у комаду „Две сиротице“.

— Снимак: В. Бенчић, Београд. —

Јуна 1869 године, г-ђа Милка Гргурова, која се у то време била сјајно истакла као врло добра почетница, шаље се у Беч да види »велика позоришта и чувене уметнике« и даје јој се за тај пут онда велики хонорар десет дуката ћесарских, као и препорука Одбора на нека бечка позоришта са којима је београдско било у вези.

Нешто доцније одлази у Беч г. Стева Тодоровић да упита за цене декорација као и како би се нашли технички мајстори за позорницу. Интересантне су цене биле у то време: за десет промена декорација тражили су Хоффман, ондашњи сликар салона у бечком дворском позоришту и Ото сликар »предела« 3100 форината. Али са њима се није свршила погодба.

Ова је сума, као и новац за остале потребе које су онда купљене у Бечу, добијена на тај начин што су по целој ондашњој Србији дате »беседе« на којима је пало, заједно са државном помоћи, преко 37.000 форината.

За ову је суму било одобрено да се набави десет комплетних промена декорација, и два велика платна за завесу; нешто костима, потребне ствари за осветлење и то: за позорницу — лампе за олај, за позоришну дворану — трокраке жиронделе за дебеле свеће, а за остало фини петролеј. Даље набављена је: машина за кишу, за ветар, за грмљавину, за гром, за летење (вила, вештица, духови), за »опсене«; престо, зелена чоха преко целе позорнице, ћилимови, два сата »што висе о зиду« (за фоаје и позорницу) и нешто шлемова, панцира, штитова, различитих коцњања.

У марту месецу још, послата је била са помоћу из истог буџета, комисија у Беч да у бечким позориштима проучи позоришну администрацију, и поступање са гардеробом и билетама.

Из Беча комисија, која је отишла тамо да купује декорације, јавља да је потребно да се и цео машински део позорнице (подијум и шнирбoden) поручи у Бечу, и тако је учињено. Тај машински део израдила је кућа Вебера у Бечу. Сем тога, одређена цела инсталација са свећама није купљена, већ инсталација за светлећи гас.

Из Беча је донето за гардеробу 62 паре одела, и то шпанског, француског и немачког (нидерландског за мушки и женске, и 7 пари одела Карла Мора и његове »либертинце«). Купљено је још и половно одело за Шилеровог »Виљем Тела« и »Разбојнике« а неколико и за »Марију Стуарт« и друге комаде. Донета је велика количина шешира, рукавица, пера, позоришног накита, трикоа, чарапа и другог материјала.

Толико и тако било је снабдевено наше старо позориште пре педесет и три године. И рад је у њему почeo.

Колико је оно напредовало и допуњавало свој инвентар, најбоље ће нам показати ова статистика из 1874 године, дакле пет година доцније. Позоришна зграда била је процењена на 179.040 динара, унутарње уређење и намештај 64.584, додграде 14.616, гасна фабрика с целим прибором 42.000, џамија и тулбе (која се

налазила на празном простору испод позоришне зграде, и од којих се и сада још виде темељи; она је била употребљена, док није срушена, за гасну централу) 2.280, позорница 30.000, гардероба 24.840, декорације и завесе 26.820, реквизита 13.908, библиотека 8.520 и патос за балове 3000, што чини укупно 412 хиљада динара.

Дакле оно што се започело пет година раније са једва сто хиљада динара, за пет година вредело је близу пола милиона. Тешко би било рећи шта вреди укупно данашње наше београдско позориште, али се зна да годашњи позоришни буџет прелази цифру од шест милиона.

Вероватно да би казали мање, кад би изјавили да је инвентарска вредност данашњег нашег позоришта (нове зграде с оним што је у Манежу) преко петнаест милиона динара. Н. Т.

Старе позоришне објаве

Употреба позоришних објава датира се из дубоке прошлости. У Риму је онај, који је приређивао игре и представе, правио »цедуље« и један део раздавао публици а други лепио по зидовима. А да би исте привукле публику, на плакатима је писано о весељу, које се припрема за те игре, и стављана имена глadiјатора и датум када ће се најхрабрији појавити у арени. Често су те плакате биле илустроване сликама које су представљале борбу глadiјатора.

Плиније Старији, описујући велику наклоност Римљана за сликарство, између осталог вели, да се обичај са цртањем слика, које представљају глadiјаторске игре, датира из времена Теренцијева. Обично су се по храмовима приказивале такве илустроване објаве.

Сем тога, херолди су ишли улицама, и заустављајући се на трговима и раскршћима, позивали народ у циркус. Открића, учињена у развалинама Помпеје сведоче, да су старадревне објаве имале много сличности с објавама наших времена. Те су објаве биле различите: било је објава налик на наше, уметнуте у рам који се стављао крај позоришних врата. Понекад је на њима било насликано једно лице које судлује у игри, и које објашњава да ли ће бити трагедија или комедија. Друге су слике представљале по неку сцену, као што се крајем прошлог века сликало по илустрованим програмима кафе-консера и малих позоришта. Овај се обичај сачувао и данас јом у Италији, где се крај врата позоришних стављају слике поједињих сцена као и самих глумаца у најтрагичнијим позама. Овај начин реклами прихватили су данас готово сви биоскопи. Око њихових врата наћи ћете увек читаве колекције слика глумаца, природних пејзажа, трагичних сцена и т. д.

Veliki uspjeh Fracarollieve „Male Biragli“ na beogradskoj pozornici: (u donjem redu, s lijeva na desno) Maestro Grassi (N. Gošić), Biraghieva (Lj. Bobićeva), Aroldi (V. Bogić), (u gornjem redu, s lijeva na desno) Conte Lanza (V. Jovanović), Viganò (Sotirović), Moreno (Filipović), autor baleta (Stojanović) i maestro Vignolla (Milošević).

Snimci V. Benčića, Beograd.

Veliki uspjeh Frakaroliјeve „Male Biragij“ na beogradskoj pozornici: (u doњем реду с лева на десно) Маестро Граси (Н. Гошић), Бирагијева (Љ. Бобићева), Аролди (В. Богић), (у горњем реду: с лева на десно) Конте Ланза (В. Јовановић), Вигано (Сотирић), Морено (Филиповић), писац балета (Стојачовић) и мајстор Вињелла (Милошевић).

Снимци В. Бенчића, Београд.

Старе објаве, и ако се по садржини не разликују много од савремених, испак нису имале онај циљ који имају данас. Разлог је у томе што позоришта у Риму и Атини нису скучила за забаву света, и позоришта нису била приватне установе, држане ради материјалне користи од њих. Позориште је у старо време, као што се зна, била једна органска установа ондашњих република, саставни део религиозних свечаности, које су се празновале два или три пута годишње у одређено време, и на које се ишло не бринући се шта ће се тамо видети. Подробнија објашњења давао је у самоме позоришту, пред представом, глумац који је говорио Пролог. Он је објављивао натпис и снаже комада, као и шта ко игра.

Европски мозаик

Помен Елеонори Дузе

Општина села Азоло у Италији, у коме је живела последњих година Елеонора Дузе, прославила је 24 априлатогодишњицу њене смрти.

За ту прославу сени велике трагеткиње, дошао је нарочито из Лос Анђелеса у Калифорнији, један свештеник да у име Америке одслужи службу за покој душу велике Дузе.

Помену је присуствовала најотменија талијанска публика, а било је много познатих странаца.

Занимљиве ситнице

Кад је рођен Палестрина

Биографи чувеног класичног музичара Палестрина нису могли да се погоде о датуму рођења великог талијanskог мајстора. Мишљења варирају за неких петнаест година. Адами де Болзена верује да се Палестрина родио 1529; Бени 1524; Бомкер 1514; Хаберл 1526.

Сада се према једном старом рукопису дознало да је Палестрина рођен 9 маја 1525.

Како глумци живе...

Пре рата...

Даје се „Граф Монте Кристо“. Миодраг Р... онда почетник а сада одлични глумац и већ по мало редитељ, има улогу једног од пријавника. Његова улога врло је кратка. Само да ступи на позорницу и да пријави Монте Криста.

Пре то што ће доћи на ред да ступи на позорницу, Мiku окуне иза кулиса неки млађи чланови, да му непрестано говоре:

— Мико, пази... Граф од Конте Мисто! Ристо Понте... Христифор Фонте... Колонте!..

А Мика, кога су потпуно збунили разним именима, ступи на позорницу и рече:

— Граф Христифор... Христифор Колумбо!

О треми

Агорафобија. — Пре кратког времена покренуто је понова питање о једној болести, која се и раније појављивала. Стари медицински листови почели су понова да пишу о њој. Та болест, коју психијатар још нису испитали до краја, јест специјално глумачка болест, и она је већ одавно назvana агорафобија. Она се манифестије у страху од празног простора на сцени, од кога мога да пате и најгенијалнији глумци.

Зна се за случај да је Коклен-старији јако патио од те болести, тако исто и Салвини. Говоре да и Жемие чувени садањи париски глумац и директор „Одеона“ има неки пут, само извесно доба године, нападе од те болести.

Њено је лечење необично споро.

Из глумачког живота

Сваком своје!

Славни енглески глумац Чемс Уалек играо је, једном, улогу главног јунака у некој романтичној драми, у којој је, по страсном растанку са јунакијом, морао прећи преко бине на коњу, који је оседлан и зауздан, стајао иза кулиса. Извођење овог необичног галопа није био лак посао за Уалека; с тога се споразуме са директором, да ову сцену изведе неки статиста, који је доста лично на уметника и који би имао исти костим као Уалек. Статиста је извео своју улогу врло добро; али — свакако са увређене сујете — није био задовољан својом задаћом, те се горко жалио неком својем колеги.

— Ствар је тако лака, рекао је, да би је могао извести и какав богаљ жмурећи. Раније сам био члан циркуске трупе. Као би било, да стојим на коњу и изведем неколико својих мајсторија?

— Дабоме, прихватио је колега. То би, шта више, била права живота. Учините то, и цифрајте се много.

— Ви мислите, дакле, да мистер Уалек неће имати ништа против тога?

— Напротив, рече глумац он ће се томе необично радовати!

Оне вечери кад је дошла дотична сцена, спремао се Уалек да се опрости са јунакијом. — Лаку ноћ, срде моје! довикну

„Dvije sirotice“ na beogradskoj pozornici:
VI slika: Doktor (Destanić), nastojnica (Z. Zlatković), Maret (Filipović), Marianne (Bansićeva) i Henriette (D. Dugalić). — II slika: pirovanje u letnjikovcu Bel-Air.

— Снимци: Вл. Бенчић, Београд.

„Dvije sirotice“ na beogradskoj pozornici: „Две сиротице“ на београдској позорници: Henriette (D. Dugalić) i Louise (S. Haritonović). — VII slika: Henriette, Louise, Pierre i Jacques (Sec).

— Снимци: Вл. Бенчић, Београд.

јој, и поче се — како је то било у улози — скидати преко балкона.

— Стој! узвикну јунакиња, загрливши га. — Ти ћеш, можда, одјахати у наручје смрти!

— Не, не — јашим части и славе ради, наставио је уметник своју улогу, мислим на те и на свој неуморљани ритерски грб, и зато се и не бојим несрће! Лаку ноћ, лаку ноћ!

Рекавши те, отрогао се из наручја драганина и штукнуо иза кулиса, где је охрабрио свог заменика, довикнувши му „Напоед“!

Овај се лако вину уз седло, и кад се појавио на позорници, снажно је затегао узде и, одједном, стао на коња. Затим је заиграо час на једној, час на другој нози, превртао се у ваздуху, направио салте мортале, поклонио се публици и добацивши јој руком пољубац ишчезнуо иза супротних кулиса.

Публика, пошто се ослободила изненађења, прснула је у грохотан смех Уалек, међутим, и ако се смејао заједно са публиком, никада више није дозволио да други неко игра тај део његове улоге.

Анегдоте

Прост разлог

У време када је славни композитор Рубинштајн био директор конзерваторијума у Петрограду, дође му једног дана један младић и замоли га да га прими за питомца конзерваторијума.

— На коме инструменту ви свирате? запитао га је Рубинштајн.

— Ни на једном!

— А певате ли?

— Не.

— Компонујете ли?

— Немам.

— Волите ли музiku?

— Мрзим је.

— Па што хоћете да ступите на конзерваторијум?

— Одбијен сам у Војној Школи, у Поморској Академији, у Уметничкој Школи, у Занатлијској... А рекоше ми да овде пријемају свакога ко се јави!

Филм

»Дон Кихот« на филму

Велико и чувено дело шпанског писца Сервантеса „Дон Кихот“ биће ускоро стављено на филм. Десет милиона франака одређено је за реализацију овог филма, које ће начинити датум у развијању европског филма. Друштво које ће

израдити овај филм ангажовало је већ најбоље глумце, величину Француза, али има доста и Шпањолаца.

Цеки Куган се повлачи са филма

Један велики њујоршки лист јавља да ће се Цеки Куган ускоро потпуно повући са филма, јер је већ довољно одрастао да ступи у школу. А када буде свршио универзитет — таква је жеља његове мајке — онда ће се Цеки опет вратити у свој стари студио да настави игру коју је као дете започео.

Сума коју је Цеки Куган зарадио за три и по године играјући за филм, цени се данас око два милиона долара, или сто двадесет милиона динара.

Филмска поморска пропаганда

»Јадранске Страже«

Централа »Јадранске Страже« у Сплиту комплетирала је свој велики филм за поморску пропаганду. Фilm је састављен из четири дела: поморско-пропагандистички; развитак наше младе морнарице; живот на нашим рекама и авијатика, и боравак енглеске флоте у нашим водама. Film је недавно упућен одборима »Јадранске Страже« и даће се свима кинематографима на приказ, којом ће се приликом држати предавања о важности мора и морнарице.

Нове књиге

Либрето „Анде“, опере од Вердија. Издања „Времена“. Прва илустрована свеска романа Диме-Ода „Три Муске тара“. Цена Дин. 2:50.

„Скопље и Јужна Србија“ алманах Професорског Друштва.

Franjo Sotošek

O DVADESETPETGODIŠNJICI GLUMAČKOГ RADA

Ne može biti razdiobe rada, barem ne pravedne razdiobe rada. U kazalištu kao i drugdje. Uvijek i svagdje, jedni rade više, nezahvalnije, teže, други lakše i manje.

Sotošek ide medju prve. Stvarajući nije radio teško, jer je radio mnogo ili kako bi on rekao: „bil sam sve.“ Broj njegovih nastupanja na pozornici govori veoma jasno.

Uroš Đolićinović, pisac drame - "U zlatiju", koja će igru prvi put tijekom idućeg tjedna u Beogradskom Narodnom Pozorištu. — Mihailo Kovačević, dramski umjetnik, gostuje u Novosadskom Nar.

Pozorištu u našojnoj ulazi Banvilleovog "Egipat".

Narodno Pozorište u Skoplju: opereta "Bej- Šat": Juliette (Dobr. Đžimićka) i Zun-Ivi (M. „Gajša“ Živkovića) i Zun- Dimitrijević.

Иви (М. Димитријевић).

Mnogim radom on je postignuo ono bez čega nema umjetničkog stvaranja: svladavanje svih „tehničkih“ zapreka. Ili drugim riječima: mnogim radom, njemu je uspjelo zavladati samim sobom, tako da može što hoće, u toliko lakše i prije, jer znade što hoće. Sve bez naročitih škola, ako ne priznamo, da je život najbolja i najviša škola.

A uza to se ipak njegov rad ne doimlje nikada hladno, promozgano, u onom smislu, da bi i nas ostavljaо hladnim. Naprotiv. Polako nam se uvlačio u srca toplinom i uvjerljivošću glasa, prirodnom igrom, pojmom, mirom i sigurnošću. Ima ljudi, koji na prvi pogled izazivaju pitanja, sumnje, i opet drugih, kojima pristupate odmah ili veoma brzo s mnogo povjerenja. To su obično ljudi, koji imadu u dnu duše sakrivenu kotvu uravnoteženosti. Ne mogu zalistati, iako bi lutali, i stizavaju instinktivno vodjeni cilju, koji im je postavljen. Njihov razvoj nije vječno stremljenje, nesvladivo poziranje, očajna borba sa samim sobom i cijelom svijetom, nego počagano osvajanje i napredovanje „stopu po stopu“.

U početku i dugo poslije, dobivao je, da prikazuje starce, bolesnike, po neki put i duhove, a u njemu je sazrijevala snaga i zdravlje i sve što je daleko od nestvarnoga.

U početku i dugo poslije, mislio se, da je rodjen za to, da prikazuje ljude, koji su se rodili s čizmama ili opancima, a on je već tada neopaženo i kao kriomice, polako, često u reverendi ili kakovo drugoj „mantiji časnoj“, ulazio u gradjansku kuću, s avlige, ulice u salon u gradjanskom odijelu, historičkom kostimu i napokon u fraku. I sve mu je „dobre stoјalo“, u svemu se snalazio. Pa i više: uvjerao je i „tjerao u laž“ one, koji su sumnjali, one koji su se sjećali i mislili, da to ne može biti. Ima nas mnogo, koji smo mu učinili krivo. I zar je sramota priznati?

Tako je Sotošek — postao.

— No je, sem dela!...

I mi danas nemamo izrazitiji, jači i bolji primjer čovjeka, koji se stvorio „delajući“ (radeći), vazda u istoj okolini, na našem tlu. Radi toga imadu njegove kreacije toliko sprecificno našega, njegovoga.

Sotošek se uspeo visoko, toliko visoko, da mu se otvaraju mnogi vidici, lijepi široki i daleki. On danas može birati. On i danas ne bira. Nije to samo skromnost, nego duboko, sveto i pravedno stečeno uvjerenje, da mora doći cilju o kojem možda mnogo i ne misli.

*

Sotošek je zagrebačko dijete. Otac mu je došao prije pedeset godina sa Sutle i bio Sotlošek. A onda je izgubio ono „l“ i postao Sotošek. Tko zna kako se to desilo. Francek je onda još bio mali pravi zagrebački ili točnije „potočki fakin“. Tu je i u školu hodil. Onda su ga dali u zanate i premenil je nekoliko meštrijih, dok se nije našao, kao „šloser“, na kupuli novogradnje zagrebačkoga teatra. Odonud je videl jenput Fijana, u cilindru.

Ostavio je „zmazani šure“ i stupio kao volonter 1899. kazalištu, da nastupi kao kralj (dabome statist) u Židovki. Stariji kod teatra su mu svjetovali neka podje u koju putujuću družinu, jer će inače

predugo čekati na premaknuće od Kralja na glumca. Bio je u družini Karla Freudenreicha; drugdje, četiri godine u dvanaest družina. Onda se vratio s „vandrovke“ u Zagreb, teatru za uprave Mandrovica, gdje mu je Fijan dao ulogu dvorjanika u Teuti: U sezoni 1904 — 5 nastupio je 170 puta, svaki put s honorarom od dva forinta. Onda su ga angažovali s 40 forinti, jer je to valjda ipak bilo za upravu jeftinije. I od onda se natječe sa samim sobom u broju nastupa i postizava iz godine u godinu rekord. Tako je od maja 1904. nastupio u 434 uloge (od toga 73 puta kao „pop“) „samo dvije hiljade osam stotina i šesdeset i tri puta.

Tko ga samo malo poznaje, vjerovati će, da nije ni jednu ulogu odbio, ali nikada ni jednu ni molio. — Ljudi kao Sotošek ne moraju i ne će nikada trebati tražiti bilo koju ulogu.

Iako zagrebačan, bilježi na prvom mjestu među ulogama kneza Orsata i gospodara Lukšu iz Dubrovačke Trilogije. — Onda dolaze župnici i kardinali, u Mladosti. Utopljenom zvonu, Plamu ljubavi, pastori u Sablastima, Djavoljevom učeniku i drugdje. Da se osvježi sjećanje spomenut ćemo njegove kreacije: Benka Bota, Jug Bogданa (Banović Strahinja), čića Ilarije (Požar strasti), Ruprechta (u Posljednjem Zrinjskom), Pier (Svadbeni let), Petar Zrinjski, Vićentije (Običan čovjek), Manoilo (Protekcija), a od stranih, osim već spomenutih: Werle (Divlja patka), Edip (Teirezija), Atinghauzen (V. Tel), Cezar (C. i Kleopatra), kralj Tezej (Fedra), Sir Colenso Ridgeon (Liječnik u dilemi), Lord Windermere (Lepeza L. Winderm.), Pjotr (Vlast Tmine). Proslava Sotošekova jubileja biti će 19. maja.

A. M.

O prevodjenju dramskih djela

Prevodi mnogih drama, koje su se kod nas nekoć prikazivale, često su bili veoma rdjavi i mnogi od tih prevoda bili su uglavnom točni, neki, šta više, upravo rigorozno točni, pa ipak nisu bili dobri. Prevod baletističkog djela treba, pored točnosti i vjernosti, da dočara i poeziju originala, treba da bude umjetnički, da mu jezik bude i korektan i lijep, ali da se u njem očituju i sve karakteristike oblike i stila dotičnoga originala.

Svi ovi zahtjevi još u povиšenoj mjeri vrijede za prevodjenje drama s dodatkom, da jezik bude još i zgodan za izgovor, lak, tečan, živ i jedar, da ga glumac uzmogne upravo s nasladom izgovarati i bez ikakova truda i muke memorirati, pamtit onako, kao što se lako upamti ulagljiva melodija i uvriježi u mozak, sve i ako smo se oprali, da je ne upamtimo.

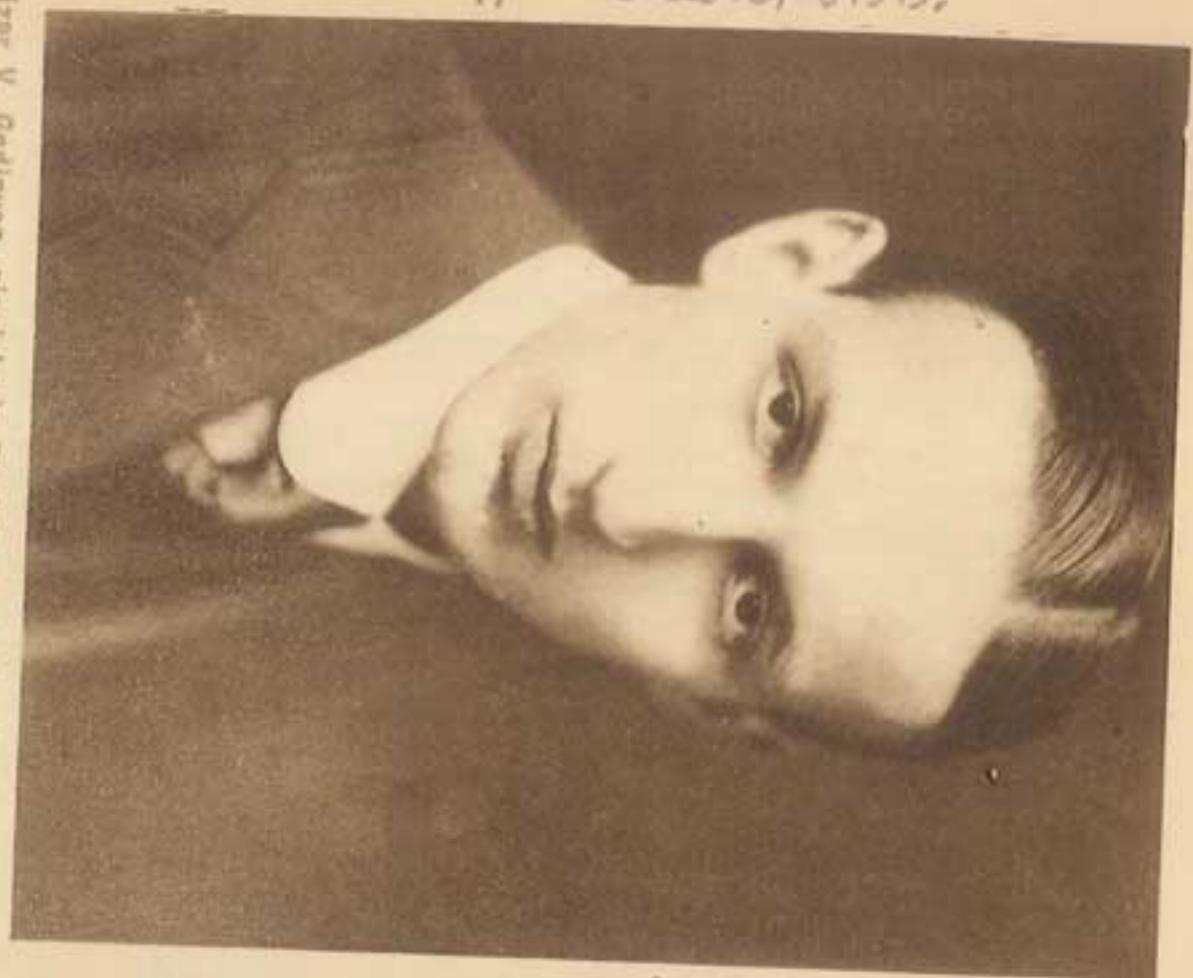
Prevodilac dramskog djela treba da bude i sam dramski pjesnik ili bar dobar poznavač teatra, koji je pored toga i filološki dobro potkovan; ne mora da bude baš izučeni filolog, ali mora biti čovjek, koji dobro poznaje naš jezik i sintaksu njegovu. Sintaksa je najvažnija. Nekoć su se naši čistunci filolozi svih kategorija i grupa usipali

Narodno Pozorište u Skoplju: dvije najuspješnije scene iz opere „Gejša“, koja je nedavno data s velikim uspjehom.

Narodno Pozorište u Skoplju: dve najuspješnije scene iz operete „Gejša“, koja je nedavno data s velikim uspjehom.

Снимак: E.O. Hoppé - London, us 1919.

Velizar V. Godjevac, pianista iz Berlina, davat će tijekom mjeseca svihinja u Novoj Zgradi Beogradskog Narodnog Pozorišta svoj prvi koncert. - Todor Manojlović, književnik i saradnik „Comœdie“, vodilac jo „Skampona“ „Jutro, dan i veče“ i „Malo Bratia“, koji se igraju s velikim uspjehom u Beogradskom pozorištu.

Велизар В. Годјевци, пијаниста из Берлина, даваће у току месецу маја у Новoj Згради Beogradskog Narodnog Pozorišta свој први концерт. Тодор Манојловић, књижевник и сарадник „Comœdie“, преводилац је „Скампона“, „Јутро, дан и вече“ и „Мало Братија“, који се играју с великим успехом у Beogradskom Pozorištu.

od ešofiranja dokazujući i vičući, što ih grlo nosi: ne kaže se „ploča“ nego „crna daska“ ne kaže se „podban“ nego „mali ban“, ne kaže se „Amerikanac“ (premda tako govorи — što bi rekao Jovan Skerlić — „gospodin ceo svet“) nego „Američanin“ (što niko na svijetu ne govorи), ne kaže se „kritičar“ nego „kritik“ (n. pr. kritika, kritika iksa mjesto: kritika kritičara iksa) i tako dalje zaboravljujući, da se i kraj svih korektnih i dobrih riječi može vrlo rdjavo pisati i govoriti, jer nisu glavna stvar same riječi, nego duh jezika, sintaksa, frazeologija, poredak riječi.

Za ovo ne treba navoditi primjera. Ako neko tudju frazu ili tudju sintaktičku konstrukciju i uz najkorektnije riječi naprsto prenese u naš jezik, jasno je, da to ne valja i da to ne može biti dobro, to je veća pogreška negoli kazati „Amerikanac“ mjesto „Američanin“ i „kritičar“ mjesto „kritik“, pogotovu, kad je ono prvo bolje.

Kod prevodjenja dakle valja paziti na duh jezika, njime treba da je prevodilac prožet, njega treba da osjeća u najtanjim i najfinijim osobitostima njegovim, a tako treba da dobro poznaće i onaj jezik, iz kojega prevodi.

Prevodilac pjesničkoga djela treba da i sam bude pjesnik, koji će osjetiti sve pjesničke ljepote njegove i umjetnički ga znati pređenuti u novo ruho. Tu nije dosta ni samo, pa makar i najsavršenije, znanje jezika; suvi filolog prevest će ga gramatički i sintaktički korektno, ali kraj njegova posla stradat će pjesnička i umjetnička ljepota, koju može adekvatno izraziti i opet samo pjesnička i umjetnička duša.

Citao sam i ispravljao mnogo prevoda stranih drama; bilo ih je i takvih, koje se naprsto nisu dale ispraviti, nego ih je trebalo gotovo nanovo prevesti; bilo ih je i takvih, koje su posve dobro i korektno prevedene, ali se ipak i ti takvi prevodi nisu mogli upotrebiti. Sve je dobro i gramatički korektno, šta više, i sintaktički posve u redu, pa još k tomu i fraza iz Vukova rječnika, ali sve skupa to ne vrijedi, jer je papirnato. Suvi papir, koji nema života. A na pozornici treba da riječ bude živa, prpošna, vesela i tužna i gorka i bijesna i gromorna, treba da huči i buči i treba da se umilijava i mazi, i treba da plače i da se smije. A papir, suvi papir to ne može. Ono, što je papirnato, baca se u koš. Može da se čita, ali ne može da se govorи. Jer tu riječ treba da glumac — živo čeljade — govorи s pozornice; ona mora da bude živa i laka i treba da bude takva, da ju on lako, ko od šale, može da izgovori, a ne da se njome muči. Ima riječi i ima čitavih fraza i sklopova riječi, koje mogu biti gramatički točne, da im ni najstroži filolog ne može zamjeriti, pa ipak nisu za pozornicu, jer se ne dadu lako izgovoriti, jer bi siroma glumac veliku muku mučio s njima.

Ne ču da navodim kakve namještene primjere ni primjere iz ma kojih prevoda nekih drama ne hoteći dirati u osjetljivost mnogo poštovanih nekih prevodilaca: ja ču u dokaz svoga tvrdjenja navesti prave pravcate narodne, upravo prostonarodne rečenice, koje su i

kao riječi i kao gramatički oblici najkorektnije, a koje ipak nisu zgodne za pozornicu, jer se teško izgovaraju. Evo: „Raskvasiše li ti se opanci? Ili: „Kad te vidješe, obveseliše li ti se?“ Ili ovo: „Prokicešio si li mi se ti?“ Molim, izvolite, pokušajte ovo izgovoriti! Kada to čovjek čita u kakoj noveli ili u romanu, ne pada mu ni na pamet, da je to vrlo teško izgovoriti. Ali u drami! Tu treba da to glumac s pozornice govorи!

Prevodilac drame treba da misli na glumca i na scenu baš kao i dramski pjesnik.

Pa onda poredak riječi, ako je rdjav, i ono, što su još stari retori prožvali „kakofonija“: sklop riječi, poredan tako, da para uši, bez ikake muzikalnosti. Jer riječi, govorene riječi, treba da budu muzika, treba da gode uhu, koje ih sluša i žudi da se njima, lijepo izgovorenima, nasladjuju isto onako kao kad slušaju krasan napjev.

Prevodilac drame morao bi svoj prevod naglas čitati, da se uzme uvjeriti, kako će djelovati s pozornice i hoće li ga glumci moći lako govoriti. Onda će moći kontrolirati svoj posao, moći će da vidi, jesu li riječi žive i luke, dadu li se lako izgovoriti, je li poredak riječi zgodan i prirodan, jesu li rečenice prikladne, teku li bez zapreka, nema li kakvog brvna kakofonije, žubore li lagano i bez prekida.

Kod nas se istom počinje posvećivati ozbiljna i velika pažnja prevodima; ali to još nije ni izdaleka ono, što se radi kod drugih kulturnih naroda. Kod nas se i ne sluti — bar u širokim krugovima — kolika je upravo umjetnička vrijednost valjanih prevoda i koliko su oni umjetničko djelo.

Kod nas n. pr. malo tko zna, kako su Maretićevi prevodi Ilijade i Odiseje upravo monumentalno djelo — trajne vrijednosti. (U parentezi ne mogu se oteti, da ne spomenem, kako je najnovije izdanje sa ispravcima profesora Ivšića slabije od onog prvog Maretićevog izdanja; korektnije je, ali ono prvo ima više poezije).

Prevodilac dramskoga djela ima da se uhvati u koštač s mnogo većim zahtjevima, nego li prevodilac ma kojeg drugog djela, jer mora da računa s postulatima pozornice kao i dramski pisac; i on treba da bude poznavać pozornice, i on mora da scenski osjeća. Bez toga nikad ne će sačiniti valjan prevod dramskoga djela.

Sve ovo, o čem ovdje govorim, dalo bi se ilustrirati primjerima, koji bi bili vrlo poučni; ali to bi prelazilo okvir ovoga lista i njegov smjer. Onda bi valjalo zadrti i preko volje u filologiju, a to čitaoci ne vole i to im je dosadno. Zato zasad samo ovoliko.

Joza Ivakić.

Ljubinka Bobić, član beogradskog Dramu, imala je ogroman uspjeh u naslovnoj ulozi Francarolićeve „Male Biragi“ (i čin, na pokazu baleta).

Љубинка Бобић, члан београдске Драме, имала је огроман успех у насловној улози Франкаролићеве „Мале Бираги“ (и чин, из пробног балета).

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарија“ А. Д. Земун. Odgovorni urednik, Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180 dinara; polugodišnja 90 dinara; trimesečna 45 dinara. Preplata se šalje u Zagreb, Narodno Kazalište, „Makarije“ A. D. Zemun.